

Adli Gözlem İçin Gelen Suçlularda Sosyodemografik Özellikler, Kaygı, Öfke İfadesi ve Benlik Saygısının Kişilik Bozukluğu ile İlişkinin Araştırılması

Servet EBRİNÇ *, Cüneyt EVREN **, Cengiz BAŞOĞLU*, Mesut ÇETİN *, Ümit Başar EMİZ ***, Vedat YILMAZ ****, Mehmet Yücel AĞARGÜN *****

ÖZET

Bu çalışmada adli gözlem için gelen, DSM-IV ikinci eksen B ve C kümesi kişilik bozukluğu tanısı alan suçlularda gelişimsel, ailesel ve çevresel özellikleri ile kaygı, öfke tarzı ve benlik saygılarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla adli gözlem için yatırılan DSM-IV ikinci eksen Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanı kriterlerini karşılayan 55 suçlu denek ile birinci grup, B ve C kümesinden diğer bir kişilik bozukluğu tanısı alan 25 suçlu denek ile ikinci grup ve 62 sağlıklı normal denek ile sağlıklı kontrol grubu oluşturuldu. Deneklerin hepsi erkekti. Deneklere gelişimsel, ailesel, çevresel ve suça yönelik sorular içeren görüşme anketi ile Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory, STAI), Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (Self-Esteem Inventory, BSÖ) uygulandı. Antisosyal kişilik bozukluğu grubunda aile ve yetiştiği, yaşadığı çevrede alkol ve madde kullanımı ile suç işleme sıklığı, aile içi şiddet ve ilişki bozukluğu, geçmişte suç işleme sıklığı, kendine ve başkalarına yönelik agresif davranış sıklığı, sürekli öfke ve öfke dışavurum ortalama puanları diğer iki gruba göre anlamlı düzeyde yüksek bulundu. Aynı grupta sürekli kaygı, öfke içe-yurum, öfke kontrol, benlik saygısı ortalama puanları kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek iken; diğer kişilik bozuklukları grubuna göre anlamlı düzeyde bir yükseklik göstermediği saptandı. Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alan adli gözlem olgularının benzer aile ve çevresel gelişim şartlarına sahip oldukları ve suç işleme potansiyellerinin sürekli öfke ve öfke dışavurum özellikleriyle yakın ilişkili olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Adli gözlem suçlu olguları, kişilik bozuklukları, kaygı, öfke, benlik saygısı

Düşünen Adam; 2002, 15(2):97-103

SUMMARY

In this study, investigation of relation and comparison of anxiety, anger style and self-esteem in criminals who were hospitalized for judicial observation with a diagnosis of personality disorder according to DSM-IV axis II B and C sets and their developmental, family and environmental properties were aimed. For this aim, a group of 55 hospitalized criminal subjects who met the exact criteria for antisocial Personality Disorder according to DSM-IV axis II, a second group of 25 hospitalized criminal subjects with a diagnosis of another personality disorder according to B and C sets and a control group of 62 standing healthy subjects were included in this study. Subjects were all male. Each subject was given an interview questionnaire including items of development, family, environment and crime as well as State-Trait Anxiety Inventory (STAI), Prolonged Aggression-Agression Style Scale (PAASS) and Self-Esteem Inventory (BSÖ). In this antisocial personality group, when compared to the two other groups, a significantly meaningful increase in the relation between frequency of crime and alcohol and substance abuse in family, environment of development residency area, intrafamilial violence and deterioration of relations, frequency of past crime, aggressive behaviour frequency towards to themselves and others, and prolonged aggression-aggression expression scores couldn't have been established. Although, mean scores of the same group for prolonged anxiety, introverted anger, control of anger and self-esteem were significantly meaningful when compared to the control group; the same relation couldn't have been established in comparison to other personality disorders group. It can be suggested that the judicial observation cases with diagnosis of antisocial personality disorder have similar family and environmental development conditions and their potential for crime is closely associated with their prolonged anger and anger expression.

Key words: Judicial observation criminal cases, personality disorders, anxiety, aggression, self-esteem

* GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Psikiyatri Servisi **Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi AMATEM Servisi *** Erzincan Asker Hastanesi Psikiyatri Servisi **** Girne Asker Hastanesi Psikiyatri Servisi ***** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

GİRİŞ

Adli gözlem ve karar, psikiyatrinin hukuk alanındaki bir sorumluluğudur. Toplumsal düzlemde suç kabul edilen eylemleri yapan bireyin yasal sorumluluğunun değerlendirildiği adli gözlem, genelde psikiyatri servisinde sanığın yatırılmasıyla yapılır. Suç ve psikiyatrik bozukluk arasında öteden beri bir ilişki kurulmaya çalışılmışsa da toplum genelinde bakıldığında, suç eğilimini ve sıklığını arttırmada psikiyatrik hastalıklar ve kişilik bozukluklarının yanı sıra; toplumsal, ekonomik, yasal, kültürel faktörlerin de önemli rol oynadığı görülmektedir (2-4).

Bu bağlamda bakılırsa kapalı toplum kurallarının hakim olduğu askerlik görevi sırasında; kurallardan kaynaklanan sınırlanma ve kısıtlanmalar nedeniyle suç işleme sıklığının artacağı düşünülebilir. Bu kavramı işlenen askeri suçların çoğunluğunu "firar, izin tecavüzü ve disipline aykırı davranış" gibi suçların oluşturması da destekler (5,6). Suç işleme eyleminde sadece bireyin bulunduğu ortamın özellikleri değil, aynı zamanda bireye ait kişisel, toplumsal, ailesel ve gelişimsel pek çok psikososyal değişkenler de önemli rol oynamaktadır (2,4,8).

Bu çalışmada, askerlik hizmeti sırasında suç işleyen bireylerin askerlik öncesi yaşamlarının ailesel, sosyal, ekonomik ve yasal yönleriyle incelenmesi ve bireysel ruhsal özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

1998 yılı içerisinde, adli gözlem amacıyla GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Psikiyatri Servisine gönderilen, en az ilkokul mezunu olan ve DSM-IV (2) Eksen II B ve C kişilik bozuklukları kümesinden herhangi bir kişilik bozukluğu tanısı konan "askeri suç" işlemiş bireylerden, çalışmaya katılım konusunda bilgilendirilip rıza gösterenler çalışmaya alındı. DSM-IV Eksen II A kümesinden herhangi bir kişilik bozukluğu ya da mental retardasyon; psikotik bozukluk, organik ruhsal bozukluk gibi DSM IV Eksen I'e giren bir klinik bozukluk tanısı konan olgular çalışmaya alınmadı.

Çalışmada, DSM-IV Eksen II Antisosyal kişilik bo-

zukluğu tanı ölçütlerini karşılayan 55 olgu ile birinci grup (Antisosyal Grup:AG); DSM-IV Eksen II B ve C kümesinden diğer kişilik bozuklukları tanı ölçütlerini karşılayan 25 olgu ile ikinci grup (Antisosyal Olmayan Grup:AOG) oluşturuldu. İkinci grubun açılımına bakılırsa 8 olgu histriyonik, 5 olgu borderline, 4 olgu obsesif kompulsif, 6 olgu bağımlı, 2 olgu çekingen kişilik bozukluğu tanı kriterlerini karşılıyordu. Polikliniğe periyodik muayene, işe giriş ve ehliyet muayenesine geliş gibi nedenlerle müracaat eden, görüşme ve ruhsal muayenelerinde psikiyatrik bir bozukluk saptanmayan ve DSM IV Eksen II B ve C küme kişilik bozukluğu tanı ölçütlerini karşılamayan 62 sağlıklı normal denek ile üçüncü grup (Sağlam Kontrol Grup:SKG) oluşturuldu.

Tüm deneklere sosyodemografik özelliklere, aileye, yaşadığı çevreye ve suça yönelik sorular içeren görüşme anketi doldurtuldu. Ayrıca 40 sorudan oluşan Spielberger'in Durumluluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (12) (STAI), 34 sorudan oluşan Spielberger'in Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği (13) (SÖÖTÖ) ve 25 sorudan oluşan Coopersmith'in Benlik Saygısı Envanteri (20) (SEI) uygulandı.

Elde edilen veriler SPSS bilgisayar paket programı (ver.6.0) kullanılarak değerlendirildi. İstatistiksel değerlendirmede çoklu gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve post hoc karşılaştırmalar için Tukey HSD testi, bağımsız gruplarda t testi, ki-kare ve Fisher kesin ki-kare testleri kullanıldı.

BULGULAR

Çalışma grubunun tümü erkek deneklerden oluşuyordu. Yaş ortalamaları yönünden her üç grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktu (AG:25.00±4.73, AOG:24.28±6.36, SKG:25.79±9.22, Tüm çalışma grubu:25.21±7.25, ranj:18-48 yaş, F (varyans):0.424; serbestlik derecesi: 2.139; p>0.05).

Sosyodemografik değişkenler yönünden gruplar arasındaki istatistiksel değerlendirme sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir. 20-25 yaş aralığında bulunanlar, ilkokul mezunu olanların sıklığı AG ve AOG'lar da SKG'una göre anlamlı düzeyde daha sık iken; medeni durum ve meslek açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştı. AG'da alt gelir düzeyinde olanların, ev geçimine hiç katkıda bulun-

Tablo 1. Sosyodemografik özellikler.

Değişken	χ^2	p	Gruplar arası istatistiksel karşılaştırmalar
Yaş grupları	8.51	0.014	(20-25 yaş) AG (% 75), AOG (% 80) > SKG (% 53)
Eğitim düzeyi	42.21	0.001	(ilkokul mez.) AG (% 58), AOG (% 36) > SKG (% 8)
Medeni durumu	5.87	0.209	ad
Meslek	1.08	0.582	ad
Aile gelir düzeyi	23.47	0.001	(alt düzey) AG (% 44) > SKG (% 11), AOG (% 8)
Ev geçimine katkı	26.26	0.001	(katsayısı yok) AG (% 47) > AOG (% 24), SKG (% 15)
Yetiştigi yer	6.61	0.037	(kent ortamı) AG (% 64) > SKG (% 45), AOG (% 36)

ad: anlamlı değil

Tablo 2. Yetiştirme dönemi özellikleri.

Değişken	χ^2	p	Gruplar arası istatistiksel karşılaştırmalar
Yetiştirildiği dönemde			
- Kimde kaldı	10.04	0.040	(akrabalarda) AG (% 15) > AOG (% 0), SKG (% 3)
- Kimi örnek aldı	25.15	0.001	(aile-akraba dışı) AG (% 47) > AOG (% 8), SKG (% 16)
- Parçalanmış aile	9.31	0.010	(ayrılık/ölümle) AG (% 27) > AOG (% 16), SKG (% 6)
- Çevrede suç	65.72	0.001	(yoğun sıklık) AG (% 60) > AOG (% 12), SKG (% 2)
Geçmişte			
- Ruh. sorun	40.1	0.001	AG (% 52), AOG (% 60) > SKG (% 5)
- İntihar gir.	35.57	0.001	AG (% 45), AOG (% 48) > SKG (% 2)
- Otomutilasyon	51.04	0.001	AG (% 78) > AOG (% 40) > SKG (% 8)
- Adli olay	54.24	0.001	AG (% 64) > AOG (% 16) > SKG (% 3)
- Ceza	57.22	0.001	AG (% 55) > AOG (% 4), SKG (% 2)
- İlk suç işleme yaşı	23.49	0.001	(18 yaş ↓) AG (% 60) > AOG (% 12), SKG (% 5)
- İş değiştirme sıkl.	37.6	0.001	(5 ve ↑) AG (% 42) > AOG (% 20) > SKG (% 3)
Alkol-madde kull.	91.8	0.001	(ikisi de yok) AG (% 14) < AOG (% 48), SKG (% 90) (ikisi de var) AG (% 60) > AOG (% 12), SKG (% 4)

mayanların ve yetiştirme dönemleri kentsel ortamda geçenlerin sıklığı AOG ve SKG'ye göre anlamlı düzeyde daha fazla idi.

Tablo 2'de antisosyal, antisosyal olmayan ve sağlam kontrol grublarının yetiştirme dönemi dahil, geçmiş dönem özelliklerine göre istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Yetiştirildiği dönemde akrabalarda kalma, aile ve akraba fertleri dışında bir kişiyi örnek alma, ayrılık ya da ölüm nedeniyle aile bütünlüğünün bozulması sıklığı; antisosyal grupta antisosyal olmayan ve sağlam kontrol gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksekti. Antisosyal grupta yine benzer anlamlı yükseklik, yetiştikleri çevrede yoğun suç işlenmesi sıklığı için de vardı. Geçmişte ruhsal sorun yaşama, intihar girişiminde bulunma sıklığı hem antisosyal olan hem de olmayan gruplarda sağlam kontrollere göre anlamlı düzeyde daha fazla idi. Otomutilasyon sıklığı en fazla antisosyal grupta olup; ikinci sırada antisosyal olmayan grupta idi. Sağlıklı kontrol grubunda % 8 oranında bir otomutilasyon

sıklığı bildirilmişti. Her üç grup arasında anlamlı farklılıklar mevcuttu. Antisosyal grupta geçmişte adli olaya karışma, ceza alma sıklığı diğer iki gruptan anlamlı düzeyde daha yüksekti. Yine aynı grupta 18 yaşından önce ilk suç işleme sıklığı, 5 ve daha fazla sayıda iş değiştirme sıklığı da diğer iki gruptan anlamlı düzeyde daha yüksekti. Alkol ve madde her ikisini de kullanma sıklığı antisosyal grupta; her ikisinin de kullanmama sıklığı ise sağlam kontrol grubunda anlamlı düzeyde daha fazla olduğu saptanmıştır.

Tablo 3'te ailesel özelliklerin gruplar arası istatistiksel karşılaştırılma sonuçları verilmiştir. Antisosyal olan ve olmayan gruplarda, sağlıklı kontrollere göre her ikisi de eğitilmiş ebeveyn ve paylaşımcı-eşit tutumlar gösteren ebeveyn sıklıklarında düşüklik; kötü-geçimsiz ebeveyn ilişkileri, baskın baba, ilgisiz-olumsuz ebeveyn tutumları ve çevreyle olumsuz ilişkiler gösteren ebeveyn sıklıklarında yükseklik; anlamlı düzeyde idi. Aile tipi açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktu ve her üç grupta da

Tablo 3. Ailesel özellikler.

Değişken	χ^2	p	Gruplar arası istatistiksel karşılaştırmalar
Ebeveyn (anne-baba)			
- Eğitimi	14.68	0.005	(her ikisi eğitilmiş) SKG (% 73) > AG (% 38), AOG (% 52)
- İlişkileri	25.49	0.001	(kötü-olumsuz) AG (% 47), AOG (% 36) > SKG (% 7)
- Evde etkin rolü	34.19	0.001	(paylaşımçı-eşit) SKG (% 70) > AG (% 20), AOG (% 28)
- Tutumu	37.14	0.001	(baba baskın) SKG (% 30) < AG (% 71), AOG (% 60)
- Çevre ilişkisi	10.5	0.005	(ilgisiz-olumsuz) AG (% 56), AOG (% 28) > SKG (% 5)
- Aile tipi	5.16	0.271	(olumsuz) Ag (% 20), AOG (% 12) > SKG (% 3)
- Ev tipi	17.51	0.002	ad (çoğunluk çekirdek aile)
- Üvey ebeveyn	9.84	0.007	(gecekondu) AG (% 24) > AOG (% 8), SKG (% 6)
- Kardeş sayısı	21.81	0.001	AG (% 24) > AOG (% 4), SKG (% 7)
			(5 ve 1 kardeş) AG (% 44), AOG (% 36) > SKG (% 11)

ad: anlamlı değil

Tablo 4. Ailesel alışkanlıklar ve sorunlar.

Değişken	χ^2	p	Gruplar arası istatistiksel karşılaştırmalar
Alkol kullanımı			
- Ailede	32.63	0.001	AG (% 65) > AOG (% 24), SKG (% 16)
- Babada	24.61	0.001	AG (% 45) > AOG (% 20), SKG (% 7)
- Kardeş	24.13	0.001	AG (% 48) > AOG (% 20), SKG (% 8)
Suç işleme			
- Ailede	20.03	0.001	AG (% 35) > AOG (% 8), SKG (% 5)
- Babada	3.18	0.204	ad
- Kardeş	27.22	0.001	AG (% 31) > AOG (% 4), SKG (% 5)
Şiddet			
- Ailede	41.27	0.001	AG (% 64), AOG (% 52) > SKG (% 8)
- Siz ailenize	17.92	0.001	AG (% 26) > AOG (% 9), SKG (% 3)
- Aileden size	20.57	0.001	AG (% 36), AOG (% 24) > SKG (% 3)
Sosyal ruhsal sorun	30.2	0.001	AG (% 43), AOG (% 52) > SKG (% 5)
Soyda intihar giriş.	24.97	0.001	AG (% 38), AOG (% 24) > SKG (% 2)

ad: anlamlı değil

çoğunluğu çekirdek aileler oluşturuyordu. Antisosyal grupta gecekondu tipi evde oturma, üvey ebeveyn ve 5 ve daha fazla sayıda kardeşe sahip olma sıklıkları diğer iki gruptan anlamlı düzeyde daha fazla idi.

Tablo 4'te ailede alkol, suç işleme, şiddet ve ruhsal sorunlar değerlendirilmiştir. Antisosyal grupta ailede, babada ve kardeşte alkol kullanım sıklığı; ailede ve kardeşte suç işleme sıklığı diğer iki gruptan anlamlı düzeyde daha yüksekti. Babalarda suç işleme sıklığı yönünden gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştı. Antisosyal grupta aile içinde şiddet ve bireyin ailesine yönelik şiddet davranışı sıklığı diğer iki gruptan; ailenin bireye karşı şiddet sıklığı ise hem antisosyal olan hem de antisosyal olmayan her iki grupta da sağlam kontrollere göre

anlamlı düzeyde daha fazlaydı. Aile ve akrabalarda ruhsal sorun yaşama ve intihar girişimi sıklıkları da yine antisosyal olan ve olmayan gruplarda sağlam kontrollere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 5'te STAI, STÖÖTÖ ve BSÖ puan ortalamaları ve gruplar arası istatistiksel değerlendirilmeler verilmiştir. Her üç grup arasında durumluk kaygı puan ortalamaları açısından, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Antisosyal olmayan grup ve sağlam kontrollere puan ortalamaları normal sınırın hemen üstünde bulunmuştur. Sürekli kaygı puan ortalamaları her üç grupta da yüksek kaygı düzeyinde olup; antisosyal olmayan grubun puan ortalaması, sağlam kontrollere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Sürekli öfke ve dışa yönel-

Tablo 5. STAI I ve II, SÖÖTÖ ve SEI ortalama puanlarının gruplar arası istatistiksel karşılaştırılması.

Gruplar→ Ölçekler ↓	AG (n: 55) x±ss	AOG (n: 25) x±ss	SKG (n: 62) x±ss	İstatistiksel sd: 2, 139 F p	Analiz Gruplar arası Anlamlılık (T.HDS)
Kaygı (STAI)					
- Durumluk	41.7±6.5	43.6±8.1	43.6±5.1	1.525 0.221	ad
- Sürekli	47.3±7.7	50.2±8.3	44.5±5.7	6.354 0.01	AOG > SKG
Öfke (STÖÖTÖ)					
- Sürekli	30.3±6.1	25.5±9.1	16.7±5.7	60.419 0.001	AG > SKG, AOG > SKG
- Öfke içe	21.0±4.4	18.9±5.9	13.8±5.2	36.552 0.001	AG, AOG > SKG
- Öfke dışı	22.0±5.0	18.9±6.3	14.2±4.5	34.528 0.001	AG > SKG, AOG > AOG > SKG
- Öfke kontrol	16.0±4.7	17.3±5.4	22.1±6.7	16.875 0.001	SKG > AG, AOG
Benlik saygısı	9.7±4.5	10.5±6.1	18.8±5.6	47.958 0.001	SKG > AG, AOG

x±ss: ortalama puan ± standart sapma ad: anlamlı değil

F: ANOVA, sd: serbestlik derecesi T. HSD: (Tukey Honestly Significant Differences)

tilen öfke puan ortalamaları, her üç grup arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermekte olup; en yüksek ortalamalar antisosyal grupta, en düşük ortalamalar ise sağlam kontrol grubundadır. Antisosyal olan ve olmayan gruplarda, sağlam kontrol grubuna göre içe yöneltilen öfke puan ortalamasının yüksekliği; öfke kontrolü puan ortalamasının düşüklüğü anlamlı düzeyde bulunmuştur. Yine aynı gruplarda benlik saygısı puan ortalamaları, sağlam kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha düşüktü.

TARTIŞMA

Her üç grupta da tüm deneklerin erkek olması, yaş ortalaması, aile tipi (çekirdek, geniş ve parçalanmış aile), medeni durum ve mesleğinin olup olmaması yönünden gruplar arası anlamlı farklılık bulunmaması; çalışma grubunun cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek değişkenleri ve aile tipi yönünden homojen olduğunu göstermektedir.

Antisosyal grup ile antisosyal olmayan grubun sağlam kontrol grubuna göre; anlamlı düzeyde daha yüksek oranlarda düşük düzeyde eğitim görmüş olmaları, daha genç yaş aralığında bulunmaları ve geçmiş yaşantı döneminde ruhsal hastalık ve öze-kırım davranışının daha sıklıkla görülmesi her iki grubun benzeşen sosyodemografik özellikleriydi. Ailesel özellikler ve tutumlar açısından da antisosyal ve antisosyal olmayan gruplar arasında böyle benzeşmeler saptanmıştı; eğitimsiz anne baba sıklığının daha fazla olması, daha kötü ve olumsuz anne

baba ilişkileri yaşamaları, baskın baba örneğinin daha fazla ve buna karşın paylaşımcı ebeveyn rolünün daha az sıklıkta olması, aile içi şiddet sıklığının ve aileden kendilerine gelen şiddet tutumlarının daha fazla olması, ailelerinin çevreyle daha sık geçimsiz ve olumsuz tutumlar göstermesi, 5 ve daha fazla sayıda kardeşe sahip olma oranının daha yüksek olması, aile ve yakın akrabalarında ruhsal hastalık ve özkırım girişim ve davranışlarının daha sık olması gibi. Suç işlemiş bu iki farklı kişilik bozukluğu grubundan olgularda saptanan benzeşen yönler, bize; her iki gruptan kişilerin ailelerinde benzer sorunların olduğunu ve bu kişilerin böyle bir aile ortamından olumsuz olarak etkilendiklerini gösterir. Nitekim suç işlemiş çocuk, ergen ve yetişkinlerle yapılmış bazı araştırmalarda (7,11,22,23) da olumsuz ve yetersiz aile ilişkisi, anne baba arasındaki çatışma, ailenin dinamik bütünlüğünün bozulması, aile içi şiddet gibi pek çok değişkenin, suç işleyenlerde daha sık görüldüğü bildirilmiştir.

Ayrıca bu iki grubun benzer bir diğer yönü, askerlik yaşamında işledikleri suçların çoğunluğunun firar, izin tecavüzü ve disiplini bozan davranışlardan oluşmasıdır. Her iki gruptaki kişilerin işledikleri suçların benzer oluşu, askerlik ortamına uyum sağlamalarında güçlük yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Suç işlemiş her iki farklı kişilik bozukluğu grupları arasında benzeşen özelliklere rağmen; antisosyal grubun antisosyal olmayan diğer gruptan ve sağlam kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklı özellikler

taşıdığını söyleyebiliriz. Zira antisosyal grupta daha düşük sosyoekonomik düzeyden gelme, gecekondü tipi barınma yerlerinde oturma sıklıkları daha yüksek olup; yetişme dönemlerinde aile ve yakın akraba dışındaki bireyleri daha çok örnek alma, anne baba ayrılığı veya ölümünü yaşama, üvey ebeveynye sahip olma, aile içinde olumsuz ve ilgisiz anne baba tutumlarına maruz kalma, ailelerinde alkol kullanımı ve suç işleme, yetiştikleri çevrede suç işleme yoğunluğu daha fazla sıklıkta idi. Literatürde düşük sosyoekonomik düzey, çocuk yetiştirmede yetersiz aile, ailede alkol alışkanlığı ve suç işleme sıklığının fazlalığı gibi faktörlerin; antisosyal davranışların ve yetişkin şiddetinin ön belirleyicileri olduğu öne sürülmüştür (9,10). Bu veriler ile çalışma sonuçlarımız uyumlu bulunmuştur. Yine aynı grupta ilk suçlarını 18 yaş öncesi işleme sıklığının, diğer her iki gruptan anlamlı düzeyde daha fazla olmasının yanında; kişiye, mala veya kamuya yönelik suç işleme, yasal ceza alma, bedenine kesici-delici aletlerle zarar verici davranışta bulunma ile alkol ve madde kullanma sıklığı gerek antisosyal olmayan gruptan, gerekse sağlam kontrol grubundan anlamlı derecede yüksek olarak saptanmıştır. Bu özellikler, antisosyal grubu diğer suç işlemiş gruptan belirgin bir şekilde ayırmaktadır. Ayrıca antisosyal grupta ev geçimine katkıda bulunmama, uzun süre bir işte çalışmama ve iş değiştirme sıklıklarının diğer iki gruptan anlamlı düzeyde yüksek bulunması; bu gruptaki kişilerin iş uyumu ve sorumluluk duygularının yetersiz olduğunu göstermektedir.

Yabancı literatürde şiddet ve davranış bozukluklarının adolesan dönem ön belirtilerini ve antisosyal kişilik bozukluğu ile ilişkisini araştıran pek çok çalışma vardır. Bu çalışmalarda madde kötüye kullanımının psikiyatrik hastalıklara, davranış bozuklukları ve şiddet tutumlarının gelişimine yol açtığı (17) ve dolayısıyla madde bağımlılarının suç işleme sıklıklarının normal popülasyon değerlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (16) ileri sürülmüştür.

Antisosyal grupta saptadığımız bu bulguların, antisosyal kişilik bozukluğu ve diğer B kümesi kişilik bozukluğu tanısı konulan olgularla yapılan değişik sosyodemografik değişkenler ve kendini yaralama özelliklerinin karşılaştırıldığı çalışmaların (18,19) ve madde kullanımıyla antisosyal kişiliğin ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların (6,24) sonuçlarıyla uyumlu

olduğu söylenebilir. Adli gözlem dışında, rahatsızlık beyan ederek gelen antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konulan kişilerle yapılan diğer çalışmalarda (3-5) da benzer ailesel, çevresel sorunlar ve yükümlükler bildirilmesinin yanında; kişide suç işleme ve ceza alma, alkol ve madde kullanımı, bedenine delici ve kesici aletlerle zarar verme, sık iş değiştirme, ev geçimine katkıda bulunmama gibi kişisel özellik ve sorunlar yönünden de bizim çalışmamızdaki gibi istatistiksel olarak anlamlı yükseklikler bildirilmiştir. Cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerle yapılan bir çalışmada (1) ise cezaevi öncesi yaşamlarında grubun yarısında alkol, üçte birine yakınında esrar ve üçte birinden daha fazlasında karışık madde kullanımı öyküsü bildirilmiştir. Aynı çalışmada suçun işlendiği anda etkisi altında bulunulan madde; grubun yarıya yakınında alkol, üçte birine yakın oranlarda esrar ve hap olarak gösterilmiştir. Bu veriler, çalışmamızda antisosyal grupta saptadığımız yüksek oranlarda suç işleme ve alkol-madde kullanma sıklığı ile uyumludur.

Çalışmada durumluluk kaygı ortalama puanları yönünden, her üç grup arasında da anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sürekli kaygı ortalama puanları antisosyal olmayan grupta sağlam kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuş olup, antisosyal grupta ortalama puan anlamlılık sınırındadır ($p=0.055$). Bu sonuca bakarak antisosyal olmayan grubun daha fazla sürekli kaygı yaşadığını vurgulayabiliriz. Suç işlemiş her iki grupta da sağlıklı kontrol grubuna göre sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışı ortalama puanları anlamlı derecede yüksek; öfke kontrol ve benlik saygısı ortalama puanları ise anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bu bulgular ile suç işleyen kişilerin sürekli-her zamanki öfkelerinin daha yoğun ve daha fazla olduğunu, öfkelerini uygun ve sağlıklı bir şekilde ifade edemedikleri, öfkelerini yeterince kontrolde tutamadıkları söylenebilir. Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı konulan homosidal ve homosidal olmayan agresif davranışlarda bulunan ve suç işleyen olgularla yapılmış bir çalışmada (4) da sürekli öfke, öfke kontrol ve öfke ifadesi puanlarında bizim bulgularımıza benzer şekilde anlamlı yükseklikler bildirilmiştir. Antisosyal grupta, antisosyal olmayan gruba göre sürekli öfke ve öfke dışı ortalama puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olması; antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerin daha impulsif kişiler olduklarını ve kızgınlık hallerinin diğer suç

grubundan daha fazla olduğunu göstermektedir. Benlik saygısı ortalama puanlarının suç işlemiş her iki grupta da düşük bulunması, suçlu ergenlerde benlik saygısının araştırıldığı bir çalışmanın (15) sonuçlarıyla uyuşmamaktadır. Belirtilen çalışmada suçlu ergenlerdeki benlik saygısı puan ortalamaları suçsuz ergenlere göre anlamlı bir farklılık göstermiyordu. Çalışmamızda, benlik saygısı puan ortalamalarının düşük bulunmasını yetersiz ve olumsuz aile ilişkileri içinde yetişme ve yaşamının, sağlıklı ve yeterli bir özdeşim kuramamanın, sürekli ve uygun bireysel ve toplumsal destek alamamanın bir sonucu olarak değerlendirebiliriz.

SONUÇ

Sonuç olarak, suç işlemiş bireylerin ailelerinde aile içi ilişkiler ve etkileşimde yetersizlik ve olumsuzlukların olduğu, içinde yetiştikleri aile ve çevrenin suça yöneltici ve cesaretlendirici özellikler taşıdığı, şiddet davranışı ve geçimsizliğin olağan bir durum gibi sergilendiği, dolayısıyla böyle bir ortamda yetişmenin kişinin olumsuz ve yanlış tutum ve davranışlar öğrenmesine ve devam ettirmesine daha çok neden olduğu, uygun tarzda öfke ifadesi ve öfke kontrolü becerisini kazanamadıklarını ve daha kolay ve daha sık olarak suça yöneldiklerini söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Akcan A, Engin Akcan FZ, Samancı AY. İstanbul Bayrampaşa Kapalı Cezaevindeki erkek adli tutuklu ve hükümlülerde cezaevi öncesi alkol ve madde kullanma sıklığı ve özellikleri. 35. Ulusal Psikiyatri Kongresi Tam Metin Kitabı. Trabzon, s.205-212, 1999.
2. APA: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Dördüncü Baskı (DSM-IV), Amerikan Psikiyatri Birliği, Washinton DC, 1994'ten, çeviri editörü Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1998.
3. Atağ E. Antisozyal Davranış Bozukluğu Gösteren Olguların Askerlik Ortamına Uyumluluğu Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 1985.
4. Başoğlu C. Saldırganlık Davranışının Biyolojik Belirleyicilerinin Araştırılmasına Yönelik Bir Çalışma. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1998.
5. Çilden Ş. Saldırganlık Davranışının Nöropsikometrik, Biyokimyasal ve Nöroendokrinolojik Göstergelerinin Araştırılması (Kontrollü Bir Çalışma) Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1995.
6. Çöpür M, Elmas İ, Can Y. Madde Bağımlılığı ve Antisozyal Kişilik. Kriz Dergisi 3:194-196, 1995.
7. Demir G, Demir A. Hükümlülerin Psikiyatrik Belirtiler Yönünden Değerlendirilmesi, Türk Psikoloji Dergisi 13:35-44, 1998.
8. Dülger HE, Tokdemir M, Tezcan AE. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Çocuk ve Ergen Suçlularının Dağılım Özellikleri. Düşünen Adam 9:53-57, 1996.
9. Farrington DP. Early predictors of adolescent aggression and adult violence. Violence Vict 4:79-100, 1989.
10. Harford TC, Parker DA. Antisocial behavior, family history, and alcohol dependence symptoms. Alcohol Clin Exp Res 18:265-8, 1994.
11. Neighbors BD, Forehand R, Bau JJ. Interparental conflict and relations with parents as predictors of young adult functioning. Dev Psychopathol 9:169-87, 1997.
12. Öner N, Le Compte A. Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, Boğaz içi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
13. Özer AK. Sürekli Öfke (SL-ÖFKE) ve Öfke İfadesi Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçekleri Ön Çalışması. Türk Psikoloji Dergisi 9:26-35, 1994.
14. Saatçioğlu Ö, Türkan S, Işıklı M ve ark. Tutuklularda Depresyon. Düşünen Adam 9:25-30, 1996.
15. Satılmış G, Şeker G, Tekin D. Suçlu Ergenlerde Benlik Saygısı Araştırması. XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, Mersin s:123-127, 1989.
16. Sinha R, Easton C. Substance abuse and criminality. J Am Acad Psychiatry Law 27:513-26, 1999.
17. Soyka M. Substance misuse, psychiatric disorder and violent and disturbed behavior. Br J Psychiatry 176:345-50, 2000.
18. Şenol S, Uluergüven Ç, Yüksel N ve ark. DSM-III-R II. Eksen Küme B Kişilik Bozukluğu Tanılarının Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması. Türk Psikiyatri Dergisi 3:210-216, 1992.
19. Tarlacı N, Yeşil Bursa D, Türkcan AŞ ve ark. B Kümesi Kişilik Bozukluklarında Kendini Yaralamanın Özellikleri. Türk Psikiyatri Dergisi 8:29-35, 1997.
20. Turan N, Tufan B. Coopersmith Benlik Saygısı Envanterinin (SEL) Geçerlik-Güvenirlilik Çalışması. XXIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, İstanbul, s.17, 1987.
21. Uzun Ö, Özmenler KN, Özşahin A. Asker Popülasyonunda Suç İşleyenlerin Sosyodemografik Özellikleri: Geriye dönük bir çalışma. XXXIII. Ulusal Psikiyatri Kongresi Kitabı, Antalya, s.207-209, 1997.
22. Yamaner A. Suçluluğun Faktörleri Tekirdağ Kapalı ve Yarı açık Cezaevinde Yapılan Araştırma. Adalet Dergisi (Gençlik Yılı Özel Sayısı) Ekim: 217-233, 1985.
23. Yavuzer H, Güngörmüş O, Minibaş J. Suçlu Çocukların Yaşın Çevre Özellikleri. XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, Ankara, s.1000-1003, 1988.
24. Yücel SV. Madde Bağımlısı Olan Gençlerde Kaygı Düzeyi ve Belirleyici Etkenler. XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, Mersin, s.751-754, 1989.